

Așa după cum nu se poate vorbi despre literatura română explicându-i devenirea prestigioasă doar prin unicul reper, fondator, al mării desăvârșiri eminesciene, la fel și în muzica românească nu putem invoca doar marea izbândă enesciană întru propulsia și identificarea spiritului și a creativității românești în muzica lumii. Pentru noi românii totul a început prin felclor. „La început a fost Folclorul” — trebuie să spunem; întreaga noastră spiritualitate își află rădăcinile înalte adânc în folclorul care a constituit mai întâi un *missus formativus*, matricea generativă, și apoi aproape în exclusivitate, aerul și pîinea cea de toate zilele a spiritului autohton. Cultura muzicală românească își recunoaște în folclorul muzical un element ineluctabil al conștiinței de sine.

Multașteptatul eveniment al restituirii culturale și al punerii în circulație a acelor valori de neprețuit ale creației și interpretării muzicale populare autentice, care au fost adunate, înregistrate și notate cu mîgală, cu sacrificiul și cu pasiunea multor cercetători și savanți de la începutul și pe parcursul întregului nostru secol, publicarea deocînd a imensului fond aflat în arhivele Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice este un fapt cît se poate de meritoriu și îmbucurător, care a început nu de mult să se înfiripe în mod promițător. Astfel, începînd de anul trecut, casa de discuri Electrecord, a lansat progresiv prima serie a unei antologii intitulată „Colecția Document”, care, tematic, încearcă o prezentare cît mai amplă și diversă a tarafului românesc tradițional în aspectele cele mai specifice și reprezentative, cele mai arhaice și genuine ale folclorului românesc, înfîlînit în regiunile Olteniei, Bucovinei, Bihorului, Aradului, Vlașcii, Ilfovului și Teleormanului, în Cîmpia Transilvaniei, Maramureș și Oaș.

Ediția aceasta, reunind șase discuri, s-a bucurat de un deosebit succes, imediat după primul contact cu publicul, atît în țară cît și în străinătate. Sîntem siguri că o mai bună difuzare și un tiraj mai serios vor face răsunător acest succes. De altfel cererile de pe piața internă au crescut puternic și în puține magazine specializate se mai pot găsi două sau trei numere ale seriei. În Anglia, la scurt timp după apariția imprimărilor, a fost solicitată susținerea unei prezentări a problematicei pe care o circumscrie prezenta serie „Document”, și care a fost conferențiată de dr. Speranța Rădulescu — protagonistul acestui eveniment editorial. Sîntem îndreptățiți să fim entuziaști în fața acestui major eveniment, întrucît el se impune ca atare înaintea a cel puțin trei mari domenii de manifestare și zone de interes ale culturii noastre muzicale: cercetarea și cunoașterea științifică, receptarea estetică, și obiectivarea (creația și interpretarea) artistică. Aceste înregistrări sînt de o extremă valoare pentru folcloristica românească și pentru „democratizarea” etnomuzicologiei, diversitatea și complexitatea pieselor impri-

mate fiind grăitoare pentru diversitatea și complexitatea problemelor delicate cu care se confruntă știința despre folclor pentru determinarea și sistematizarea legităților unor aspecte legate de instrumentația și armonia populară, heterofonie, poliritmie și acompaniament în omofonie, timbralitate și vocalitate în ansamblul popular tradițional. Pentru întreaga problematică, piesele înregistrate constituie exemplificări sugestive. Valoroase mai sînt aceste vechi interpretări și pentru orice meloman sau om de cultură receptiv la folclor, pentru cultura noastră muzicală în general, deoarece rafinamentul și arhaicitatea, veridicitatea și vitalitatea, etosul și patosul alît de genuin și deplin pe care îl dețin este unul de neînlocuit și inimitabil, adesea inaccesibil epigonismului folcloric, creației și interpretării muzicii populare în afara realităților existente ale tradiționalismului folcloric, play-back-ului de la televiziune și multor orchestre populare amatoare și profesioniste ale centrelor artistice citadine, temperajului perfect și acurateții vocii interpreților de reclamă, virtuozității impecabile și timbralității supraponderate a marilor orchestre de muzică populară de largă audiență. Și în fine, utilă este această ediție însăși folclorului românesc contemporan, creatorilor și interpreților de azi de la orașe și sate care, în acest fel, și în acest ceas al marilor primeniri și evoluări ale folclorului românesc, beneficiază de acest optim reper al creativității autentice și originale.

Discul consacrat tarafului tradițional din Bucovina (II) conține cîtece ceremoniale de nuntă și — în majoritate jocuri specifice regiunii de nord a Moldovei (Ursăreasca, Arcanul, Cărâgheasca, Șuhacul, Huțulca, Polobocul ș.a.). Întreg acest repertoriu instrumental (împreună cu unicul cîntec vocal: Spune, măicuțiță, spune) a fost cules din satul Fundu Moldovei de la una și aceeași formație surprinsă în trei etape pe parcursul a două decenii (1936—1956); muzica aceasta încîntă, prin rudimentaritatea și arhaismul, spontaneitatea și sinceritatea expresiei, prin suprapunerile heterofonice, strettoul în care se succed temele melodice și micile disocieri dintre interpreți. Muzica tarafului din vestul Transilvaniei (III) este reprezentată prin înregistrări efectuate la începutul anilor '60 de către Pascal Bentoiu, Ovidiu Birlea, Constantin Costea, Ioan T. Florea, Iosif Herțea și George Vancu, în cîteva sate din Bihor (Dumbrăvița, Cărăudenii și Pietroasa) și Banatul arădean (Covășinț, Sîmbăteni). Toate aceste piese de joc (în majoritate ardelene — cu diferite alte apelative locale: Pe picior, Hăndrăgelul ori „Sorocul mare”; dar și Mănaștele, Poarge sau Măruntele) se revendică unui arhaic substrat muzical, sînt întreșute eficient — în ordinea efectului spectacular — cu strigături cu ritm, rimă și înțelesuri subtile, broanca („violonce-lul” monoxil ale cărui corzi sînt lovite cu bagheta de lemn a „piscălăului”, instrument specific zonei

Aradului și a sudului transilvan) susținând penetrant și timbrat canavaua heteromorfică a ritmului. Organo-logia în tarafal din centrul Transilvaniei (discul V — acoperind larma zonă a Cîmpiei Transilvaniei care cuprinde văile Someșurilor, Tîrnavelor și Mureșului, delimitată de cele trei lanțuri carpatice) este lipsită de elemente „exotice“, deține în genere doar trei categorii muzical-dramatice: purtate, feciorești și învîrtite; și totuși, viorile, viola și contrabasul realizează o mare plasticitate și diversitate de expresie, fiecare sat din cîmpie elaborîndu-și propriul său univers repertorial al muzicii de dans. Pentru Cîmpia Dunării (Discul IV: Vlașca-Ilfov-Teleorman) editorii au ales ca reprezentative trei melodii de joc (Briu, Geampara și Căluș), trei cîntece epice, trei de dragoste și două ceremoniale de nuntă, dintre celegerile făcute de Tiberiu Alexandru, Ovidiu Birlea, Gheorghe Ciobanu, Emilia Comișel, B. Marcu, V. D. Nicolescu și C. Prichici între anii 1940—1953. La capătul opus al țării, în nordul Maramureșului și Oașului (VI) universul sonor al danțurilor (feciorești, bărbătești, învîrtite sau roate) apare mult mai straniu și tensionat; piesele (înregistrate de către Eugenia Cernea, Iosif Hereța și Mariana Kahane în anii '60, prin satele Breb, Glod, Berbești, Mara și Desești — Maramureș; și prin Tîrșolț și Bătarci — Oaș) trădează cultul unei estetici muzicale aparte, proprii acestui spațiu geografic și cultural, sensibilă sonorităților aspre, incisive și dure ale viorilor (ori zongorelor și ceterilor), pregnanței energice, monochrome și izoritmice a chitarei (zongoră) și puternicei pigmentări introduse de țîpuriurile (aceste combinații zonale dintre strigături și chiuituri) laconice sau îndelungate, bine impostate și ritmate, divers afectate timbral și onomatopoeice, ale vocilor ome-nești.

Încercînd să suplinească oportunitatea unui pliant adițional, coperta mapei fiecărui disc (de o excelentă prezentare grafică, datorată lui Decebal Scriba), este supraîncărcată cu texte informative de o deosebită valoare documentară, explicativă și educativă. Textul în limba română oferă date despre muzica prezentată pe disc, despre instrumentariumul ansamblului, referiri asupra zonelor culturale, anilor în care au fost efectuate înregistrările de teren, numele culegătorilor și câteva elemente biografice aparținînd interpretelor. Scurte prezentări sînt astfel făcute unor rapsozi și leaderi de formații, ca, Sidor Andronicescu (Bucovina II), Mitică Burcea și Gheorghe Moțoi — „privighetoarea clejanilor“ (Ilfov-Vlașca-Teleorman IV), cu toții pilde ale neîncetatei perfecționări muzicale întru integrarea muzicii și tehnicii lor interpretative în hotarele valorii și optimității artistice, dar și exemple ale spiritului conservator în cadrul autenticității și tradiționalismului. Iar textul tradus în engleză urmărește în mod concis dar sistematic și riguros prezentarea generală a trafului tradițional românesc, oferind lectorului un serial — fiecare fragment de pe mapă trebuie aliniat și continuat cu acela aparținînd discului următor al seriei, pentru a forma un singur text — în a cărui fluentă este surprinsă și epuizată în linii generale întreaga problematică a specificității, particularităților, autenticității și fenomenalității muzicii populare românești pentru ansamblul instrumental.

Fie că materialul înregistrat pe disc a fost recon-ditionat, fie că uneori piesele au fost reinterpretate și reînregistrate conform interpretării și înregistrării anterioare, originale, calitatea acustică a imprimărilor este în general impecabilă. Excelent alese, piesele ne dau deseori senzația insolitului, grație frusteții, rudimentarității pe alocuri, arhaicității pe care ne-o comunică, vitalității debordante, pline de o forță emoțională extraordinară, posedînd întreg farmecul spontaneității și autenticității populare. Asemenea folclor n-a prea audiat orășul românesc, decît foarte rar prin emisiunile de radio. De aceea aceste discuri cu înregistrări de arhivă, pot realiza pentru noi o adevărată revelație a folclorului românesc, reala *întîlnire cu folclorul* a omului contemporan de cultură.

Valoarea pieselor imprimate reflectă rigoarea profesională a tuturor celor ce cu osîrdie au contribuit la editarea acestei antologii (între care, pe lîngă cei deja pomeniți se cuvine să mai amintim pe Ioan Ilisiu — directorul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice, pe cercetătorul Horia Bernea și editorul Stela Nachi). Și mai reflectă pe de altă parte și izbînda în fața mării dificultăți a alegerii reprezentativului suprem și proxim, dintr-un material imens și neredundant, calitativ prin excelență, pe care-l deține arhiva de folclor muzical. (A se vedea discul nr. III și nr. V, care ne informează că selecția pieselor a fost făcută în baza indicilor comunicate încă la începutul secolului de Bela Bartók).

Apariția acestor discuri n-a rămas însă unicul act recent de valorizare editorială a muzicii tarafului tradițional, ci, în paralel cu acesta, el a fost împlinit prin apariția la Editura muzicală a două volume consacrate aceluiași obiect: *Jocul popular românesc. Tipologie muzicală și corpus de melodii instrumentale* — volum semnat de Cornelii Dan Georgescu, și *Taraful și acompaniamentul armonic în muzica de joc* — volum semnat de Speranța Rădulescu. Lansate sub antetul Colecției Naționale de Folclor, aceste ample monografii conțin cite un riguros studiu științific (cuprinzînd aproape 100 de pagini) de investigație și tratare teoretică, de sistematizare a tuturor aspectelor morfologice pe care muzica populară românească le manifestă în toată complexitatea și simplitatea, frustețea și frumusețea, arhaicitatea și sinceritatea sa de act existențial și estetic. În studiul cărții sale, Cornelii Dan Georgescu, scrutează fugar întreaga activitate de cercetare a muzicii jocului românesc popular din ultimele trei decenii, enumerînd citeva din contribuțiile mai importante aduse în acest domeniu al cunoașterii științifice în această perioadă, elaborîndu-și minuțios propria metodă de lucru prin analiza atentă a rolului și a elementului muzical în (și decalchiera acestuia față de) cadrul complexului sincretic al actului muzical-coregrafic. Autorul analizează fondul structural, ritmic, melodic și arhitectonic al melodiei de joc și remarcă aspectele dinamice ale repartiției zonale, elaborează o clasificare eficientă a melodiilor instrumentale de joc, o tipologie muzicală ramificată în familii tipologice congruente aparținînd jocului popular, și încheie studiul cu citeva aprecieri și repere relative evoluției istorice a genului pînă în contemporaneitate

Corpusul de melodii conține peste 500 de pagini de exemple muzicale, scrise pentru instrumentul de bază (prim/solistic/melodic) într-o notație simplă (simplificată adesea) și accesibilă, urmînd cu fidelitate criteriul reprezentării exhaustive și a citării reprezentative a organologiei naționale, cit și a extensiei și diversității geografice și metro-ritmice a muzicii jocului românesc. Pentru această muzică, prezenta antologie rămîne cel mai complet atlas.

Dacă aspectul monodic al muzicii de dans pare, în ordinea teoretizării, o problemă mai puțin disputată și precedată de mai ample investigații și investiții, culegeri, sistematizări și notări, problema armoniei populare rămîne de o delicatețe și complexitate încă insuficient elucidată și exhaustiv atinsă. Iată pentru ce este notabilă valoarea lucrării semnate de Speranța Rădulescu, constituind un meritos și util răspuns, complement sau dual, la acest prim set de discuri din Colecția Document, care la rîndul său constituie replica vie a ceea ce va fi adnotat, teoretizat și prezentat în volum sub forma sistematizării teoretice și a transcripției antologice. Și mai constituind încă, acest volum, un excelent și util manual orientării, comparării, cunoașterii și aplicării, verificării autenticității și purității operării folclorice a universului sonor de către tarafurile și orchestrele populare amatoare și profesioniste contemporane. În acest sens, de remarcant rămîne claritatea concluziilor celei de a treia părți a studiului introductiv: *Limbajul armonic al jocurilor românești*, cu problemele centrale de concentrare a atenției asupra „idiomurilor armonice” și cu sinteza sa asupra acompaniamentului armonic în taraful tradițional (III, 1, 5). Plecînd de la simpla constatare că „Țăranul, negreșit, nu practică armonia, totuși o gustă” (Constantin Brăiloiu), Speranța Rădulescu merge mai departe de ceea ce istoria muzicii a conștientizat drept factorul armonic, modal și diatonic, al muzicii populare, și de ceea ce etnomuzicologia a concluzionat în problema acompaniamentului armonic (vezi partea II-a, 3, 4), studiînd diferențele specifice și rafinamentele întîlnite în armonie datorită timbralității cu care operează ansamblul (vezi: *Acompaniamentul al cărui compartiment secund este dominat de cobză, chitară, zongoră / țambal / vi-*

oară — violă / acordeon, în III, 2, 3, 4), operînd asupra fenomenului armonic al folclorului românesc cu ajutorul termenilor generici ai „plurivocalității” și omofoniei (v.p. II: *Omfonia în contextul formelor plurivocale relevate de folclorul românesc*, în special pct. 1, 2). O temeinică prezentare a variantelor tarafurilor tradiționale și a orchestrelor populare în dispozițiile lor tipizante sau disnomice, în tendințele lor dizolvante sau aglutinante de elemente noi și sugestii sonore, este făcută de autoare chiar la începutul studiului său (I, 1—5). Antologia care constituie partea a IV-a a prezentului volum, cuprinde 758 de transcrieri (dintre care aproape jumătate sînt redactate de autoare) ale unor cîntece cu acompaniament armonic (piese culese din 1928 încoace), în aspectele cele mai tipice și specifice din cele mai reprezentative zone folclorice.

Înregistrarea pe disc a unei cît mai considerabile părți din înregistrările de arhivă, împreună cu publicarea unor asemenea antologii avizate de un stil și metodă profund științifice, constituie un act necesar și de o înaltă valoare și sens nu numai pentru folcloristica românească contemporană, ci și pentru însuși folclorul român. (Căci pentru actualitatea folclorului românesc mai sînt încă multe de făcut din partea culturii noastre. Proliferarea genului folcloric și cultivarea gustului public pentru acesta este un fenomen din cele mai ample și complexe ale contemporaneității românești, dar încă nevegheat suficient de o critică specializată și nu corespunzător urmărit de o eventuală cronică a muzicii populare. Aceasta, doar ca să dăm un exemplu pentru un aspect în care fenomenul folcloric modern rămîne prea descoperit din partea unei asistențe responsabile și strict necesare: atitudinea critică de specialitate și de masă. Ceea ce deocamdată ar fi minunat ca să se continue și să se intensifice, ar fi publicarea acestor antologii critice, mai ales a imprimărilor de disc cu care Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice intenționează să continue seriile colecției „Document”, imprimări care merită a fi susținute cu orice efort. Căci aceste venerabile antologii sonore constituie pilde vii și oglinzi ale folclorului românesc contemporan, utile reflectării și prîmenirii sale.